ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով։
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ։
Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Հասցէ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)։
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամէն լեզուով։
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

Սրբուհի, Ալէքսանդր, Վարդուհի, Մարիամ և Վահրամ Խուդավէրդեանները ցաւօք սրտի յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին առաջիկայ իր սիրելի ամուսնու, հօրեղբօր, եղբօրը և վերջիններին հօրեղբօր

ՎԱՐԴԱՆ ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆ ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Պեաթիգորսկում օգոստոսի 6 ին. դիակը կը տեղափոխվի Թիֆլիս։ Թաղման մասին կը յայտարարվի առանձին։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդական ներկայացուցչութիւնը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նախիջևանի աղէտի զոհերի օգտին. Նամակ Ախալցխայից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Երրորդութեան. Ներքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. — Աւերածների վայրերից.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ամբողջ Ռուսաստանը սրտի տրոփիւնով և մեծ անձկութեամբ սպասում էր պետական այն րէֆօրմին, որ պէտք է վերջ դնէր կառավարութեան բիւրոկրատիական ձևին և մտցնէր ժողովրդական ներկայացուցչութիւն կայսրութեան մէջ, այսինքն մտցնէր կառավարութեան այն ձև, որ լայն միջոց է տալիս ժողովրդին մասնակցել պետական գործերի ղեկավարութեանը։ Մի քանի ամիսներից ի վեր մի յատուկ յանձնաժողով, ներքին գործերի մինիստր Բուլիգինի նախագահութեամբ, մշակում էր պետական րէֆօրմի ծրագիրը։ Այդ ծրագիրը, որ յայտնի էր «Բուլիգինեան ծրագիր» անունով, օգոստոսի 6-ին արժանացաւ, ինչպէս մեր ընթերցողները կարդացին հեռագիրներում, Բարձրագոյն հաստատութեան։

Բարձրագոյն Ուկազով հիմնվում է «Պետական Դումա» անունով մի նոր պետական օրգան, որ հանդիսանալու է ոչ թէ օրէնսդրական մարմին, ինչպէս ակնկալվում էր, այլ օրէնս-խորհրդակցական։ Նա հաստատվում է այն նպատակով, որ նախնական մշակի և քննէ օրէնսդրական ենթադրութիւնները, որոնք, հիմնական օրէնքների զօրութեամբ, պէտք է առաջարկվեն պետական խորհրդի միջոցով, Բարձրագոյն ինքնակալական իշխանութեան»։

Պարզ է, ուրեմն, որ «Պետական Դուման» ամենևին չէ խախտում Ռուսաց հիմնական օրէնքը Ինքնակալական իշխանութեան մասին, որը, ինչպէս յայտարարված է և օգոստոսի 6-ի Բարձրագոյն մանիֆեստի մէջ, պահպանում է իր ամբողջ անձեռնմխելիութիւնը։

Սակայն, չը նայելով, որ «Պետական Դումայի» հաստատութիւնը ոչ և է արմատական փոփոխութիւն չէ մտցնում պետական սիստեմի մէջ, չը նայելով, որ նա օրէնսդրական պետական օրգան չէ լինելու, այլ սոսկ խորհրդակցական, այնուամենայնիւ անհագին է նրա նշանակութիւնը Ռուսաստանի համար, որովհետև նա կոչված է, իրան յանձնված գործունէութեան շրջանում, ամբողջ յեղափոխութիւն մտցնել հին կարգերի մէջ և կոչել ռուս ազգը դէպի վերածնութիւն։ Շատ ճիշտ գնահատել է Պետական Դումայի նշանակութիւնը ռուսական կեանքի համար ֆրանսիական «Տան» լրագիրը, ասելով թէ Նոր Պետական Դուման, չը նայելով իր բոլոր սահմանափակումներին, կը հանդիսանայ մի դպրոց, ուր ռուս ժողովուրդը քաղաքականապէս կը կոփվի, կը զարգանայ և ամբողջ յեղափոխութիւն առաջ կը բերէ ամբողջ կեանքի մէջ, որովհետև ժողովուրդը իրաւունք է ստանում իր կարծիքը յայտնել գոյութիւն ունեցող և մշակվող բոլոր օրինագծերի մասին և իր ձայնը բարձրացնել Վեհապետի առաջ։

Եւ եթէ միւս կողմից ի նկատի ունենանք, որ Պետական Դումայի հաստատմամբ, բարձրագոյն իշխանութիւնը անհնարին է գտել նախկին րէժիմի շարունակութիւնը, այն րէժիմի, որ առաջ բերեց ռուսական բանակի անօրինակ պարտութիւնը, եթէ ի նկատի ունենանք, որ Ցարը, ինչպէս շեշտում է և մանիֆեստի մէջ, Պետական Դումայի հաստատութեամբ կամենում է վերահաստատել ժողովրդի և Ցարի մէջ եղած սերտ կապերը,—մենք կը տեսնենք, որ Պետական Դուման կոչված է մեծ դեր խաղալու Ռուսաստանի քաղաքական կրթութեան մէջ։

Կեանքը իր անողոք պահանջներով նոր րէֆօրմների, նոր կարգերի պահանջ է դնում։ Ռուս ժողովրդի Վեհապետը, ճանաչելով այդ րէֆօրմների, նոր կարգերի անհրաժեշտութիւնը, հրաւիրում է նոր ոյժեր՝ այդ րէֆօրմները իրագործելու համար։ Նա ժողովրդի միջից է քաղում հարկաւոր ոյժը և ահա Պետական Դուման, բաց անելով ռուս ինտելիգենցիայի առաջ արդիւնաւոր գործունէութեան լայն ասպարէզ, հնարաւորութիւն կը տայ, որ ժողովրդական այդ ոյժերը երևան գան։

Հայ ժողովուրդը, հաւատացած ենք, նոյնպէս պէտք է օգտվէ Պետական Դումայի հաստատութիւնից, որովհետև ամեն մի րէֆօրմ, որ մտցնվի Ռուսաստանի կեանքի մէջ, իր ազդեցութիւնը կունենայ և հայ ժողովրդի կեանքի վրայ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԱՂԷՏԻ ԶՈՀԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք. 1. Մեղրեցի Ս. Գալստեանից (Թէհրան) 4 ր., 2. Բալախանիից «Արագած» նաւթահանքի փոքրաթիւ հայ բանւորներից հանգանակած Լևոն Դանիէլեանի միջոցով 7 ր., 3. Ստանիչնի կայար. տիկ. Ե. Բենգլեանի ձեռքով հաւաքած 23 ր. 65 կ., 4. Րոստովից Գ. Յակոբեանի ձեռքով մի խնջոյքում հաւաքած 13 ր. 10 կ., 5) Նոր-Նախիջևանից Գ. Բարայեանի միջոցով 5 ր., 6. Արմավիրից Г. Яшновъ-ի ձեռքով հաւաքած (առաջնորդարանի մասնաժողովին յանձնելու համար) 10 ր., 7) Նիկօլսկ-Ուսսուրիյսկիյ Սմբաթ Բուդաղեանի միջոցով 60 ր., 8. Ասխաբադի Փիրուզա ամառանոցում տուած ներկայացումի զուտ արդիւնք Ն. Ղալաչեանի միջոցով 160 ր., 9. Ղամարլու գիւղից Ենոք Քարհանեանից 50 ր., 10. Հեռաւոր Արևելքից պօդպօրուչիկ Վ. Ղազարեանից 20 ր., 11. Լէանի Տրուխմէնսկի ստավկայից (Ստաւր. նահ.) Ն. Յովսէփեանի միջոցով 60 ր., 12. Գետաշէն գիւղում (Գանձ. գաւ.) տուած ներկայացումի զուտ արդիւնք Ա. Պետրոսեանի միջոցով 22 30 կ., 13. Բագուից Յ. Աղասանդեանի միջոցով հաւաքած (առաջնորդարանի մասնաժողովին յանձնելու համար) 48 ր. 75 կ., 14. Լօզօվայա կայար. Կ. Մարտիրոսեանից 5 ր., 15. Արտ. Գէօղակեանից (Ղարաքիլիսա) 10 ր., 16. Իվանգօրօդից բժշկապետ Տէր-Յարութիւնեանից 25 ր., 17. Իվանգօրօդից փոխ. գնդապետ Ախշարումեանից 15 ր., 18. Տագանրօգից տիկ. Ուստիան Յովհաննիսեանի շնորհիւ կայացած վիճակախաղի զուտ արդիւնքը 40 րուբլի։ Ընդհանուր գումարը, նախկին ստացածների հետ միասին 23,382 ր. 72 կ.։

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Օգոստոսի 4-ին

Անմոռանալի օր է մեզ՝ հայերիս համար օգոստոսի 3-ը, չորեքշաբթի օրը, երբ Թիֆլիսից աւետաբեր հեռագիրը հաղորդեց՝ որ Թագաւոր Կայսեր ողորմած կամքով հայ լուսաւորչական եկեղեցու կալուածները վերադարձվում են հայ հոգևոր իշխանութեան և բացվելու են հայոց դպրոցները։ Այդ օրը ինչպէս ամբողջ հայութիւնը, այնպէս և Ախալցխայի ամբողջ ազգաբնակութիւնը, անսահման ուրախութեան և ցնծութեան մէջ էր գտնվում։ Մի այսպիսի ժամանակ, երբ մեր հայ հասարակութեան առանց այն էլ խոցոտված սիրտը, վերջին Թուրք-հայկական անտեղի ընդհարումների պատճառով աւելի էր վշտացել և տրտմել, ահա այդ ժամանակ Թագաւոր Կայսրի այդ մեծ բարիքը կարծես մի սպեղանի եղաւ մեր վիրաւոր սրտին և այդ օրը ամեն ցաւ-հոգս մոռացած ուրախութեան և ցնծութեան զգացմունքներն էին արտայայտվում։

Արդէն վաղուց յայտնի էր լրագրական և մասնաւոր տեղեկութիւններից, որ Թագաւոր Կայսրը ի նկատի ունենալով մեր ծերունազարդ Հայրապետի և ազգի խնդիրը, հրամայել էր հայ եկեղեցու կալուածները և ուսումնարանները յանձնել հայ հոգևորականութեան իշխանութեան։ Բայց այդ լուրերը այդքան նշանակութիւն չէին ունեցել, քան այն որ հեռագրով աւետվեց, որ արդէն վճռված է յանձնելու։ Չորեքշաբթի օրը վաղ առաւօտվանից արդէն ժողովրդեան մէջ շշուկներ էին պտտում թէ արդէն հեռագիր է ստացվել որ կալուածները յանձնելու են, բայց էլի շատերը անտարբեր վերաբերվեցին և չէին հաւատում։ Յանկարծ, առաւօտեան ժամը մօտ 11-ին Ս. Փրկիչ եկեղեցու զանգակը սկսեց անընդհատ զանգահարել։ Բոլորը սարսափահար եղան սկզբում, այս անսովոր զանգահարութեամբ, սկսվեց ամբոխի և երեխաների փողոցներում վազոցներ. «աչքի լոյս, աչքի լոյս» կայ, եկեղեցական կալուածները և ուսումնարանները յետ են տուել։ Ահա այսպիսի աւետաբեր բացականչութիւններով վազում էին ամեն փողոց, շուկայ, մահլաները և ամեն հանդիպողին աւետում։ Քաղաքը մի ակնթարթում ցընցվեց ու ոտի կանգնեց։ Ամեն ոք, թէ առևտրական, թէ արհեստաւոր, թէ ծառայող, փակելով խանութները վազում էին եկեղեցի,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՒԵՐԱԾՆԵՐԻ ՎԱՅՐԻՑ

Գեօմուր, յուլիսի 17-ին

Նախիջևանին շրջապատում է չորս կողմից բազմաթիւ լեռներով և սուր սուր գագաթներով եզերագծված մի սիրուն ընդարձակ դաշտավայր, որի վրա հանգչում են բաւական թւով գիւղեր բուսականութեամբ հարուստ, ծառազարդ, այգիների և կանաչի մէջ թաղված։

Մի ուղի, ձգվելով Նախիջևանից դէպի հիւսիս, այդ սիրուն դաշտավայրը իր երկարութեամբ կտրելով, գնում մտնում է մի ձոր, նեղ, երկու կողմերից պատնէշի պէս ցցված՝ անվերջ ժայռոտ ժանիքաւոր գագաթների մէջ սեղմված մի ձոր, որը մի երկար պտոյտ կազմելով հիւսիս արևելեան ուղղութեամբ, գնում կորչում է վիթխարի լեռների ժխորի մէջ։ Այդ ձորը մի տմայի ձոր է իր քարքարոտ, ժայռոտ, բուսականութիւնից միանգամայն զուրկ վիթխարի կուրծքերով և գագաթներով, բայց նա կերպարանափոխվում է իր երկրորդ մասում, ուր թէև գագաթները աւելի վիթխարի են, բնութիւնը աւելի վայրենի, պատահում են ձեզ ատրճանաբար ընդարձակվող փոքրիկ արօտատեղիներ, մշակված տարածութիւններ, լեռնային վտակներ, մշակված լանջերից և ուղղահայեաց կուրծքերից վազող և վերջապէս գիւղեր հարուստ բուսականութեամբ և ծառազարդ, ուր կան նաև խաղողի այգիներ, թէև ենթարկված լեռնային բնութեան կիսակուշտ մշակութեան ազդեցութեան։ Այդ ձորը այժմ մի ընդհանուր անուն չունի. նա ճանաչվում է իր պատմական անունով Շահապունեաց ձոր, որտեղից սկիզբն է առնում Նախիջևան գետը, գարնան հեղեղատների ժամանակ ուռած, փրփրած, ահեղ, ինչպէս այդ ցոյց է տալիս նրա հունը, իսկ այժմ մի փոքրիկ գետակի չափ։

Ահա Շահապունեաց ձորի այդ վերին մասի գագաթներով, ձորակներով, սարահարթիկներով և մշակված լանջերով, հարուստ ճիւղաւորմամբ ձգված է Նախիջևանի գաւառի երկրորդ մասի—Ղարաբաղայի հասարակութիւնը իր 28 գիւղերով, որոնցից 21-ը թուրքի՝ Գէչրլու, Քիլուզ, Մահուստ Աւան, Շահբազ, Մարալիկ, Զառնատուն, Խնձորակ, Մաղարաղըշլաղ, Ալմահմադ Ղշլաղ, Քեօլանի, Զանէլ, Քիքի, Որամէշին վերին և ներքին, Սալյասուզ, Դայլախլու, Սկանջաղ, Ղարաբօեաղ, Շատոս, Թրքէշ, Ղըզըլշըլախ, և միմիայն 7-ը հայի—այն է Բադամլու, Արինջ, Ղարաբաղա, Նորս, Նորս-Մազրա, Գժաձոր և Գեօմուր։

Ահա այդ շրջանում տեղի ունեցան թուրքական ամենամեծ բարբարոսութիւնները՝ թալան, աւեր, սպանութիւններ, առևանգման և վերջապէս բռնի մասսային կրօնափոխութիւն։ Եւ մենք եղանք այդ շրջանում աւելի երկար, տեսանք գիւղերը մի առ մի։

Թողնելով մեր ետևին Ղարաբաղան և Արինջը, Գժաձորի տակ բաց թողեցինք կառքը, մենք չորս ընկերներով բժ. Պապեան, բժ. ուսանող Յովակիմեան և Յ. Տէր-Մէլիքսէթեան չորս ղաթրների վրա նստած լեռնային ուղիով բարձրացանք ամենաբարձր գագաթների մէջ ընկած Գեօմուր գիւղը, Նախիջևանից 45—50 վերստ հեռաւորութեամբ։

Հրաշալի գիւղ, լեռների հարազատ զաւակը, խորթ ու բորտութիւնների վրա ձգված գեղեցիկ կլիմա ունեցող, մի կողմում ծառազարդ գիւղ, ուր Նախիջևանից, թէև փոքր չափով, գնում են ամառանոց, ի հարկէ ոչ այս տարի, որովհետև երթևեկութիւնը դարձել է վտանգաւոր։

Գեօմուրի երեք հատ հանքային երկաթեայ աղբիւրներով հիացած էին իմ ընկերները, որոնք խմում էին ագահութեամբ այդ ջուրը բացականչելով «այ քեզ իսկական Նարզան»։

Գիւղից ընդամենը 4—5 վերստի վրա ցցված է Սալվարթին, Զանգեզուրի և Նախիջևանի գաւառների սահմանը կազմող բուսականութեամբ և հրաշալի արօտատեղիներով հարուստ գեղեցիկ շղթայի գեղեցիկ գագաթը, որի խոռոչները դեռևս պահում են իրանց ծերպերում սպիտակ ձիւնի շաղփեն։ Այդ տեսարանները հրաշալի էին, աւելի հրաշալի կը լինէր անշուշտ Սալվարթի գագաթը, որտեղից կը բացվէր ձեր առաջ սիրուն Զանգեզուրը, բայց ինձ ընկերացող չեղաւ բարձրանալ մինչև այդ բարձր օդային սահմանը, այնտեղ վըտանգաւոր է, այդ սիրուն լեռների վրա շըրվում էին Զանգեզուրից և Ջիվանշիրից մի մեծ ելիար բաղկացած Ալեանցի, Մազմազայցի, Մօլլամհաալամցի, Մէյթիլցի, Մարջանցի և այլ կառաղի թուրքերից, որոնք ընդհարումների պատճառով թէև այս տարի չէին անցել շղթայի այս լանջը, բայց նրանց զինված պահապանները միշտ շրջում էին շղթայի վրա։ Ընդհարումները արգելք էին դարձել սար դուրս գալ նաև Գեօմուրի ժողովրդին։

Սալվարդին մի սիրուն շղթայ է, ինչպէս մի փոքր առաջ ասացինք, կիսաշրջան կազ-

կառապանները և սայլապանները արձակելով ձիանները կառքերից և սայլերից, շտապեցին եկեղեցի:

Մի րոպէում ամբողջ ս. Փրկչի եկեղեցու շրջապատը լցվեց անհամար երկսեռ բազմութեամբ: Բոլորը ծիծաղալի դէմքով միմեանց հանդիպում էին և անսահման ուրախութեան արտայայտութեան ներքոյ «աչքի լոյս» տալով, իրար ձեռք էին սեղմում: Այդ ժամին միմեանց հետ բարեկամը, ծանօթը, անծանօթը, թշնամին, հակառակորդը բոլորը, բոլորը ուրախութեան ազդեցութեան տակ, մոռացել էին ամեն մի անձնական կիրք և ատելութիւնն և միմեանց աւետիք էին տալիս: Քաղաքն համարեա դատարկվել էր և տղամարդ, կին, երիտասարդ, աղջիկներ, երեխաներ բոլորը խռնվել էին եկեղեցու շուրջը: Ահա լսվեց տեղական «զուռնայի» ձայները, որ ամեն անկիւններից առաջնորդելով հետզհետէ բերում էին բոլոր ամսաֆների դրօշակները եկեղեցու մօտ: Եկեղեցի եկան բացի հայերից և միւս օտարազգիներից էլ, թէ ռուս, թէ վրացի, թէ Թուրք և թէ հրէայ, որոնք ուրախական զգացմունքներ արտայայտելով, սեղմում էին հայ եղբայրների ձեռքերը և շնորհաւորում: Եկան Թուրքաց ղազին, վրացի քահանաներ: Եկաւ գաւառապետը և ժողովրդի ուրախութեան բացականչութիւններով անցնելիս՝ շնորհաւորում էր ժողովրդին. ուղղակի գնաց յաջորդարանը հայր փոխանորդին շնորհաւորելու: Փոխանորդը, հոգևորականութեան և գաւառապետի հետ եկաւ եկեղեցի: Եկեղեցում արդէն ասեղ գցելու տեղ չը կար, իսկ գաւիթը, շրջակայ հրապարակները բռնած էին մի քանի հազար բազմութեամբ: Քաղաքիս 4 հայ եկեղեցիների զանգակներն էլ անընդհատ սկսել էին զանգահարել, որով ժողովրդի ուրախութեանը աւելի առիթ տալիս: Եկեղեցում նախ կարդացվեց մաղթանք Թագաւոր Կայսեր արևշատութեան համար, որ այսպէս գթառատ սրտով վերաբերվեց դէպի իր հաւատարիմ հայ ազգութեան խնդրին: Ամբողջ եկեղեցում ժողովուրդը հոգևորականութեան հետ չոքած հետևում էր մաղթանքի աղօթքին և իրանց ուրախական օրհնութիւնները արտայայտում: Մաղթանքից յետոյ կատարվեց հոգեհանգստեան կարգ և եկեղեցուց դուրս գալով եկեղեցու շուրջը թափօր կատարեցին: Նախ քան թափօր կատարելը, եկեղեցում հայր յաջորդը՝ մի զգացված շնորհաւորական քարոզ խօսեց եկեղեցու կալուածքերի ստանալու մասին, օրհնելով Թագաւորին և այն անձերին, որոնք առիթ եղան կալուածքերի վերադարձման: Թափօրը վերջացնելուց յետոյ նոյն եռանդով դիմեցին դէպի Կարապետեան ուսումնարանը, որտեղ, ուսումնարանի գաւիթում սկսվեց էլի գոհաբանական մաղթանք կատարվել: Այստեղ էլի խօսեց հայր յաջորդը և ժողովրդի կողմից էլ երկու պարոններ՝ դըրուատելով այդ օրվայ վսեմ նշանակութիւնը և հայ ազգի ուրախութիւնը: Ուսումնարանից նոյն հանդէսով դիմեցին կրկին եկեղեցին և այսպիսով վերջացաւ հանդէսը: Հանդէսից յետոյ սկսվեց ժողովրդի ուրախութիւնները: Եկեղեցուց ժողովուրդը [illegible] շրջել քաղաքի փողոցները [illegible]

[illegible] Ա. Դ.

ՆԱՄԱԿ ՂԱՐԱՍՈՒԲԱԶԱՐԻՑ

Յուլիսի 27-ին

Վարդավառին, պատարագից յետոյ, [illegible] ծխական ժողով, նախագահութեամբ մեր ծխատէր Գարեգին քահանայ [illegible]

Ժողովի զբաղման նիւթերն էր. ա) Առաջիկայ 1905/906 ուսումնական տարում մեր եկեղեցական-ծխական ուսումնարանը [illegible] բ) [illegible] գ) [illegible]

[illegible] բեռ բաւարար հետևանքներով վերջացան: Ուսումնարանի փակվելու խնդիրն առաջացել էր հայոց եկեղեցական և դպրոցական կայքերն ու գումարները յարքունիս գրաւելով. ահա երրորդ տարին է ինչ Ղարասուբազարի հայոց դպրոցը պահպանվում է հասարակութեան միջոցներով, տարեկան 1300 րուբլի ծախքով: Գալ տարվայ ծախքը ևս հասարակութիւնը ամենայն սիրով իր ուսերի վրա առաւ և դպրոցն ազատեց վերահաս վտանգից: Որոշեց հրաւիրել Ներսիսեան դպրոցաւարտ հայոց լեզուի և խմբապետութեան ուսուցիչ: Ծխատէր քահանային ռոճիկով ապահովացնել առաջիկայ սեպտեմբերից, իսկ դպիր Թումանեանին տալ սեպտեմբերից կենսաթոշակ և ազատել պաշտօնից, որի տեղը հրաւիրել ձեռնհաս մի կրթված տիրացու:

Այս նպաստաւոր որոշումներին իրանց քաջալերիչ խօսքերով օգնեցին հայր նախագահը և կալուածատէր պ. Յովհաննէս Սելինեանը:

Ի դէպ՝ հարկաւոր է աւելացնել, որ այսպիսի ծխական ժողովներից զուրկ էր մեր հասարակութիւնը մինչև հայր Գարեգին քահանայ Ասրեանի անցեալ տարի գալը: Ղարասուբազարի հայերը լինելով մի բուռն ժողովուրդ, մինչև կոկորդ խրված իրանց անտեսական գործերում, շարունակ ենթակայ օտար ազգերի ազդեցութեան՝ վաղուց է ինչ իրանց հասարակական պարտքերը մոռացել, կղզիացած չոր ու ցամաք կեանք են վարում: Նրա յիշողութիւնից չքացել, անհետացել էր ժողովուրդն ու նրա հոգեկան պահանջները, հասարակութիւնը և հասարակական շահերը, գրականութիւնը և հայ մամուլը, մայրենի լեզուի անհրաժեշտութիւնը, հայ մատաղ սերնդի հայկական հոգով դաստիարակութիւնը և այլն և այլն...

Ինչ կը նշանակէ մօտ կէս դար մի բուռն հայ ժողովուրդ մատնել խաւարի թագաւորութեան: Ինչպէս Ղարասուբազարի, նոյնպէս և Ղրիմի իւրաքանչիւր քաղաքի հայ ժողովրդեան լուսաւորութիւնն ու յառաջադիմութիւնը թողված է իր հոգևոր հօր, որը և ծխագործող է, և ուսուցիչ, և վարդապետող: Սակայն Ղրիմի հայերը, որ հայութեան կողմից այսչափ յետամնաց են, որ այսչափ անտեղեակ են իրանց ազգային և եկեղեցական աւանդութիւններին ու սովորութիւններին, որ անգէտ են իրանց մայրենի լեզուին, ահա այս բոլոր չարիքների հեղինակը հանդիսացել է այն աւերիչ հանգամանքը, որ Ղրիմի հայ հոգևորականութիւնը մինչև օրս բացառապէս մնացել է տգէտ և խաւար: Ժողովրդի առաջադիմութեան գործը յանձնված է անգրագէտ տէր «բաբաների» ձեռքը, որոնք բացի շողոքորթելուց, քծնելուց և ստորաքարշութիւնից, մի որ և է օգտաւէտ բանի անձեռնհաս են: Ժողովրդի մտաւոր աչքերը փակել, նրան հնութեան կաշկանդիչ կապանքների մէջ պահել, սորկացնել... Ահա Ղրիմի հին քահանաների, տէր բաբաների եռանդն ու գործունէութիւնը:

Սակայն ժամանակի ոգին իր ներգործութիւնն ունի հասարակութեան վրա: Այսօր Ղրիմում կան կովկասցի երկու երիտասարդ քահանաներ, մէկը Ղարասուբազար, միւսը Թէօդօսիա: Առաջինը Ներսիսեան դպրոցաւարտ, երկրորդը ճեմարանի 6-րդ դասարանաւարտ, որոնք եռանդով լցված՝ նուիրված են իրանց ժողովրդի ծառայութեան մեծ գործին: Ցանկալի էր, որ միւս քաղաքներն էլ օրինակ առնէին և այսուհետև գոնէ, պատրաստված քահանաներ ունենային:

Ծխական

ՆԱՄԱԿ ԿԱՂԶՈՒԱՆԻՑ

Յուլիսի 29-ին

Որպէս գաւառում ապրած, նրա ցաւերով տապկված՝ պարտք եմ համարում ձայնակից լինել ինքնավարութեան հարցին: Այդ, գաւառական կեղեքված ժողովրդի համար ամենաբարձր շնորհը, որ տրվում է Կովկասին, մասնաւորապէս Կարսի շրջանի ճնշված ժողովրդի *) տառապանքներից փրկութեան դուռն է բացվում, ուստի բոլոր հասարակական ցաւերով հետաքրքրվող ձեռնհաս մարդիկ պէտք է իրանց ամբողջ ուժերը լարեն, ամբողջ էութեամբ նուիրվեն այդ մեծ գործը լաւ հիմքերի վրա դնելու. պէտք է մամուլի միջոցով շարունակ խօսեն ժողովրդի հետ, ծանօթացնեն նրան այդ հարցի հետ:

Անձեռնհաս լինելով հանդերձ խնդրի հիմնական կէտերից մէկի վերաբերութեամբ ձայնակցում եմ «Մշակի» № 139-ի բանասիրական բաժնում յարգելի Տէրոսեանի գրածին: Այդ այն է, որ ընտրողական գործում անհրաժեշտ է սկզբից և եթ հիմք ընդունել ուղղակի ձայնատւութիւնը և գաղտնի քուէարկութիւնը, որպէս զի ամեն մի անհատ իր ձայնը անմիջապէս գործադրէ իր ցանկացած նպատակին և ոչ թէ ուրիշների միջոցով... իսկ գաղտնի քուէարկութիւնը այն առաւելութիւնն ունի, որ նոյնպէս ամեն մի՝ նոյն իսկ ճնշված անհատ իր ձայնը կը տայ նրան, ովին սրտանց արժանի է համարում և ոչ թէ նրան, որից կախումն ունի և ձայն կը տայ ստիպված, եթէ ձայնատւութիւնը յայտնապէս լինի: Այդ ձևի ընտրութեան լաւ հետևանքները այնքան ակնյայտնի են, որ ընտրողներին երկար զբաղեցնելը աւելորդ է:

Մեր ժողովուրդը դէպուտատ, «մէջլիսի» անդամներ և տանուտէր ընտրելու իրաւունքն ունի, սակայն մեծ մասամբ կաշառքն ու խնամիականութիւնն ստիպում են ի չար գործ դնել այդ իրաւունքը, և ով հետամուտ է եղել այդ ընտրութիւններին, կըհամոզվի, որ ընտրողները լինում են՝ հազուագիւտ բացառութեամբ՝ ամենաճիասակար մարդիկ, որովհետև տեղական հասարակական ցաւերով հետաքրքրվողները, փորձով համոզվելով ընտրութեան յայտնի և անուղղակի ձայնատւութեան վատ հետևանքներին, միշտ աշխատել են ուղղակի և գաղտնի քուէարկութեամբ կատարել ընտրութիւնները, բայց իշխող ուժը միշտ ճնշել է նրանց արդար պահանջը և հակառակն է կատարել, որպէս զի պղտորվի ջուրը... Չէ որ եթէ ուղղակի կերպով կատարվի ընտրութիւնը, բոլոր ծխականներն էլ իրաւունք ունեն անմիջապէս մասնակցելու, իսկ ցածահոգի, կաշառքով ընտրվել ցանկացողները չեն կարող բոլորին կաշառել և իրանց կողմը թեքել, բայց եթէ անուղղակի կերպով կատարվելու լինի ընտրութիւնը—ամեն գիւղից միայն մի քանի ձայնաւորներ իրաւունք ունենան մասնակցելու, հեշտութեամբ կաշառում են այդ մի քանի հոգուն, ինչպէս լինում է միշտ: Ահա այդ չարիքի աղբիւրը պէտք է սկզբից և եթ ցամաքեցնել, հակառակ դէպքում, մեր առանց դրան էլ հարստահարված, խեղճ ժողովրդի համար նոր հալածանքների դուռ կը բացվի, և յոյսը շակելու փոխարէն, աչքն էլ կը հանենք:

Մ. Ղազարեան

ՆԱՄԱԿ ԷՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, օգոստոսի 7-ին

Երևանի թղթակից պ. Ա-Դօ մի անարդար վերաբերմունք է ցոյց տալիս, և մեծ մոլորութեան մէջ ընկնում իր «գեղեցիկ դուգադիպութիւն» նամակի մէջ. բայց բարեբախտաբար, հակառակ իր կամքի, իր բերանով է, որ խօսում է արդարութիւնը:

Դուրս է գալիս, որ էջմիածնի միաբանութիւնը իր պարտաւորութիւնները գիտակցող և եկեղեցու ու ազգի նուիրական շահերը հասկացող և դրանց համար շատ բան զոհելու պատրաստ մի հիմնարկութիւն չէ, այլ «թուլամորթներին խրատելու համար, Երևանից գնում են ահագին բազմութեամբ էջմիածին: Գնալու նպատակներից մէկն էլ այն է եղել, որ միաբանութեանը հարկադրեն «ձեռք ձեռքի տուած գնալ կաթողիկոսի հետ»: Բայց այդ բոլորը հերքվում է նրա այն խօսքերով թէ Երևանը «տանում էր Սուքիաս արքեպիսկոպոսին, ստորագրել տալու այն բողոքին, որ կազմվել էր միաբանութեան կողմից կալուածների առիթով»: Այդ դեռ բաւական չէ. «թուլամորթ» կոչված միաբանութիւնը երբ լսում է, որ երևանցիք գալիս են մեծ բազմութիւնով էջմիածին, այդ վտանգալից ժամանակին, թուլամորթներին յատուկ վախկոտութեամբ չէ մտնում իր խուցը, այլ ինչպէս Ա-Դօ-ն է ասում «միաբանութիւնը դուրս եկաւ ընդառաջ»: Այդպէս կը վարվէր իր կոչման և պարտքերին գիտակից մի միաբանութիւն այդպիսի մի ծանրակշիռ ժամանակ, որպէս և վարվել է էջմիածնի միաբանութիւնը:

Թուլամորթներ ամեն տեղ կան և եղան էլ, բայց էջմիածնի միաբանութիւնն ընդհանուր առմամբ այդ խնդրում ոչ մի կշտամբանքի արժանի չէ:

Ցաւալին այն է, որ հակառակ եղած փաստ[illegible]

*) Որը՝ որպէս նոր նուաճած երկիր՝ եղած օրէնքներն էլ չէ վայելում լիովին, այլ մեծ մասամբ թիւրքաց օրէնքներն են գործադրվում:

մօղ պայտաձև: Այդ կիսաշրջանից իջնում են երկու ձորակներ, [illegible] Թուրք աբինար-

բու խուժանի ուշադրութիւնը: Եթէ մի կողմից հայ ժողովրդի համախմբումն է առաջացել այդտեղ պաշտպանվելու մտքով, միւս կողմէց առաջացել է նաև յարձակվողների և պաշարողների համախմբումն:

Նախ յարձակվել և քշել են գիւղի նախիրը և ոչխարները, բայց դրանով չը բաւականացած, յունիսի 8-ին տեղի է ունենում մի ընդհանուր յարձակում, մի չը տեսնված պաշարում բոլոր կողմերից: Ցածի կողմից պաշարում են Թուրք գիւղերի խուժանը, իսկ վերևից Սալվարդի էյլաթը իր աբինարբուցեղերով: Սկսվում է մի սոսկալի կռիւ, որը տևում է մի ամբողջ օր: Մի բուռն հայ կըտրիճներ դիրք են բռնում Ասուխ գլուխ գագաթի վրա և յետ կասեցնում պաշարողների առաջ խաղացման ջանքերը: Սպանվում են մի քանի Թուրքեր, հայերից միմիայն մէկը, գնալով պաշարումը սաստկանում է, սար ու ձոր բռնում է խուժանը, դրութիւնը դառնում է կրիտիքական, վտանգը մօտենում է գիւղի այլ և այլ կողմերից, խուժանի կատաղութիւնը իր գագաթնակէտին է հասնում. այդ ժամանակ Սալվարդի շղթայից իջնում է Զանգեզուրից հասարի հասած կազակների հարիւրակը: Վտանգը անցնում է, խուժանը յետ է քաշվում վրէժխնդրութիւնը մի այլ տեղ թափելու համար, ինչպէս մենք այդ կը տեսնենք յետոյ:

Խուժանին ղեկավարում էին, գիւղացիների և գիւղի քահանայի վկայութեամբ, Քըքին գիւղացի Հաջի Նաջաֆ Կուլի Բեալբէկյաի Մամադ Հասան օղլին, Ղարաբաղայի հասարակութեան տանուտէր Աբաս Կուլի Բեալբլայի Հէյդար օղլին, Բեալբալայ Խուդա Բեաբիմ և Ղարաբէկ անտառապանը: Չարագործները բոլորն էլ ազատ են:

Խռովութիւնների այդ միջոցին հեռացած պրիստաւի փոխարէն նշանակված էր մի Թուրք—Բէիւկ խան,—մի հանգամանք, որը ինքն ըստ ինքեան հայերի վրա թողնում է ճնշող տպաւորութիւն: Թուրքական բարբարոսութիւնների շրջանում նշանակվում էր Թուրք պրիստաւ: Այս երևոյթին վերագրում է Կարապետ վարդապետը բոնի մահմեդականացրած 19 Նորսեցի հայերի մինչև այժմ ազատվելու հնարաւորութիւն չունենալը, ինչպէս այդ կը տեսնենք նրա պրինց Նապոլէոնին, ուղղած իր ընդարձակ հեռագրի մէջ, որի պատճէնը ուղարկում ենք սրա հետ:

Գեօմուր գիւղում պատմեցին մեզ նաև հետևեալը: Սալվարդի շղթայի միւս երեսում գտնվում են Մազրա 100 տուն (Զանգեզուրի գաւառ) և Շաղաք գիւղերը: Յունիսի 25—26-ին Էլիաթցի Միրզա Նաջիւ և այլ օբաներ միացած, յարձակվում և քշում են Մազրայի գառները և Շուղակից 100 գոմէշ: Սկսվում է կռիւ Թուրքերի և հայերի մէջ, վերջիններին օգնութեան են հասնում Ալուլու գիւղի հայերը. հայերը խիստ նեղում են Թուրքերին, բայց Գեօմուրից հասնում են կազակները և դադարեցնում են կռիւը, որի ժամանակ սպանվում են հայերից 3-ը՝ 2-ը Մազրա գիւղից և 1-ը Ալուլուից, իսկ Թուրքերից 20—25 հոգի:

Գեօմուր գիւղում առանձին գովասանքով պատմում էին Զանգեզուրի գաւառապետ Աւալիանի հասցրած օգնութեան և աջակցութեան մասին Զանգեզուրի հայերից հաւաքած ալիւրով, հացով և այլն, որով յունիսի 18-ին համախմբված ժողովրդին ազատել է քաղցից: Գիւղում տարածված էր լուր և փորձաւ հետևողութիւնը, որը գլխաւորապէս վերագրում էին կառավարչական տուած ալիւրի վատութեան և մարդկանց համախմբման: Գիւղում պատահեցինք գիւղի ուսուցչին—ալէքսանդրոպոլցի Պետրոս Կարախանեանին, որը այդ ծանր օրերում ժողովրդի մէջ մնալով, միսիթարում էր նրանց: Մենք ակամայ յիշեցինք այն պարոնախօսութիւնները, որ լսվում են ամեն քաղաքների դրօսավայրերում և կարինէտներում: Մենք Գեօմուրից հեռացանք գոհ սրտով:

Ա—Դօ

տերի, որ այնքան խնամքով առաջ է բերել պ. Ա-Դօ, էջմիածնի միաբանութիւնը այս ուրախութեան օրերում փոխանակ ուշադրութեան արժանանալու՝ անուանարկվում է։

Եթէ որ և է պատճառով մի հիմնարկութիւն չէք սիրում ու չէք ուզում գովել, անարդար տեղը մի վիրաւորէք։

Ես ամենևին պօլեմիկայի մէջ մտնելու դիտաւորութիւն չունեմ, այլ կամեցայ ցոյց տալ այն հակասութիւնները և անարդար վերաբերմունքը, որ կայ պ. Ա—Դօ-ի նամակի մէջ։

Արսէն վարդապետ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, օգոստոսի 9-ին

Այսօրվայ համարում կարդալով պ. Ս. Տիգրանեանցի բացատրութիւնները 1874—1884-ի գպրոցական կանոնների տարբերութիւնների մասին, ինձ թւում է, որ յարգելի յօդուածագիրը մի խոշոր տարբերութիւնը մոռացութեան է տուել։

Ինչպէս որ ներքին գործերի մինիստրի գրագրութիւններից երեւում է, նա 1874-ի կանոնների իմաստը այն մտքով է ընդլայնացրել, թէ հայոց Կաթողիկոսը իրաւունք ունի բանալ ամեն կարգի հանրակրթիչ ուսումնարաններ (всякаго рода общеобразовательныя училища), ըստ այնմ հոգելոյս Գէորգ կաթողիկոսին իրաւունք տուեց Ն.-Նախիջևանում բանալ Արհեստագիտական դպրոց։

Հետեւապէս ինչպէս որ այժմ վրաց ազնուականութիւնը իրաւունք ունի բանալ մասնաւոր վրաց գիմնազիա (частная груз. гимназія), այնպէս էլ 1874-ի կանոնով մենք էլ կարող ենք ունենալ հայոց գիմնազիա։

Ս. Մանդինեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը շարունակ շնորհաւորական հեռագիրներ է ստանում, թէ Ռուսաստանի և թէ արտասահմանի հայաբնակ քաղաքներից ազգային զանազան հաստատութիւններից պաշտօնական և մասնաւոր անձերից։ Այդ հեռագիրները արտայայտում են անկեղծ ուրախութիւն, որ հայկական ճգնաժամը Ռուսաստանում Կայսրի արդարադատ որոշմամբ լուծվեց ի նպաստ հայերի։

—

Երէկ, ժամը 9-ին Նորին Վեհափառութիւն ամենայն հայոց Վեհափառ Հայրապետը, ուղեկցութեամբ Թիֆլիսի թեմակալ առաջնորդ Գաբրիէլ արքեպիսկոպոսի, Նահապետ եպիսկոպոսի, դիւանապետ Յուսիկ վարդապետի առաւօտեան ժամը 10-ին այցելեց Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական Սուլթան-Կրիմ-Գիրէյին, որը սիրալիր ընդունելով ներկայացրեց իր ընտանիքը Նորին Վեհափառութեան օրհնութիւնն ստանալու։ Տեսակցութիւնը տևեց կէս ժամ։ Վեհափառ Հայրապետի վերադարձից կէս ժամ յետոյ առաջնորդարան փոխ այցելութեան եկան Սուլթան-Կրիմ-Գիրէյի ամուսինն իր օրիորդի հետ։ Նորին Վեհափառութիւնը Սուլթան-Կրիմ-Գիրէյի տանը թէյի ժամանակ նուէր ընդունեց նրա օրիորդից մի գեղեցիկ բարձի երես՝ ձեռագործ նոյն օրիորդի, իսկ նրանց փոխայցելութեան ժամանակ նուէր տուեց իր պատկերը՝ իր մակագրութեամբ։

—

Դպրոցական յանձնաժողովը, որ գործում էր Նահապետ եպիսկոպոսի նախագահութեամբ, ինչպէս տեղեկացնում են մեզ հաստատ աղբիւրից, ծրագրել է արդէն բացվելիք հայ եկեղեցական ծխական դպրոցների ապագայ կանօնադրութեան էական կէտերը։ Գալով ուսումնական ծրագրին, յանձնաժողովը որոշել է գումարել մի ժողով—հմուտ մանկավարժներից և ուսուցիչներից և նրան յանձնել այդ ծրագրի մշակումը։

—

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը այսօր, օգոստոսի 10-ին ճաշից յետոյ ժամը 4-ի գնացքով կը մեկնի դէպի Էջմիածին։

—

Մեզ շարունակ դիմում են հարցմունքով ինչու չենք տպում Վեհափառ Կաթողիկոսի յանուն հայ ազգի արձակած կօնդակը օգոստոսի 1-ի Բարձրագոյն Ուկազի առիթով, քանի որ այդ կօնդակը կարդացվելով եկեղեցում և ուղղված լինելով ամբողջ ազգին, անհրաժեշտ է որ լայն ծաւալ ստանայ ոչ միայն հայ ժողովրդի մէջ հայ մամուլի միջոցով, այլ և ռուս հասարակութեան մէջ, ռուս մամուլի միջոցով, ի նկատի ունենալով որ նա կազմում է պատմական մի ակտ։ Մենք էս անհրաժեշտ ենք համարում այդ կօնդակի անյապաղ հրատարակութիւնը, բայց մեր դիտաւորութիւնը իրագործելու համար հանդիպում ենք խոչընդոտի վանական փիլիսոփայութեան և լօգիկայի մէջ։ Արդ, այդ վանական փիլիսոփայութիւնը և լօգիկան, որ խլրացրել է Նորերս կաթողիկոսական դիւանատունը, թելադրում է թէ կօնդակը նախ պէտք է տպվի էջմիածնի պաշտօնական «Արարատ» ամսագրում և ապա միւս լրագիրները կարող են արտատպել։ Եւ որովհետև «Արարատի» մէջ կօնդակը հազիւ երկու ամսից յետոյ կարող է երևալ, ուստի մենք ևս համբերութիւն ենք քարոզում մեր ընթերցողներին։ Մանաւանդ որ վանական լօգիկայով երկու ամիսը մեծ ժամանակամիջոց էլ չէ.... Մենք միայն այս գիտենք և կը հաղորդենք վանական փիլիսոփաներին, որ այժմ նոյն իսկ բարձրագոյն Ուկազները և Մանիֆեստները, պաշտօնական «Պրավիտ. Վեստնիկ»-ի մէջ տպվելուց առաջ, հրատարակվում են անմիջապէս հեռագրական գործակալութիւնների միջոցով»։

—

Երդուեալ հաւատարմատար Լ. Խօմենտօվսկին, որ մայիսի 28-ին գտնվում էր Նախիջևանում և քննում էր աղետին վերաբերվող գործերը, ինչպէս և երդուեալ հաւատարմատար Արշակ Առաքելեան և երդուեալ հաւատարմատարի օգնական Լևոն Շահրուդաղեան, որոնք յուլիսի 12-ին գնացել էին Նախիջեան օգնելու Խօմենտօվսկուն, աղէտից վնասված ժողովրդին իրաւագիտական աջակցութիւն հայթհայթելու, երկու օր առաջ վերադարձաւ Թիֆլիս։ Վերադարձաւ նրանց հետ և ռուսաց ու մեր լրագրի թղթակից ռուս երիտասարդ հրապարակախօս Սենակեվիչը։ Փաստաբանները հաւաքել են 8 հազար նիւթեր—վկաների ցուցմունքներ մօտ 450 հոգու—որոնք ապացուցանում են տեղական խաների և ուրիշների մեղսակցութիւնը և ղեկավարութիւնը՝ թուրքական յարձակումների։

—

Ինչպէս մեր ընթերցողներին յայտնի է, անցեալ տարի Կովկասի վարչութիւնը մշակեց մի նախագիծ գիւղացիների հողաբաժինները պարտադիր կերպով յետ գնման մասին կալուածատէրերից։ Այժմ այդ նախագիծը ներկայացված է Կովկասի Փոխարքային ի հաստատութիւն։ Փոխարքան այդ նախագծի վերջնական քննութիւնը յանձնել է մի յատուկ յանձնաժողովի, որ բաղկացած է Փոխարքայի խորհրդի անդամ Ն. Ֆ. Զուրկօվսկուց, դիւանի տեսուչ Պէտէրսօնից և Ե. Գ. Վայդենբաումից։ Փոխարքան, ծանօթանալով այդ նախագծի հետ, յանձնարարել է յանձնաժողովին մտցնել նրա մէջ որոշ փոփոխութիւններ գիւղացիների օգտին և ապա ներկայացնել Պետերբուրգ, առաջիկայ օրէնսդրական նստաշրջանին։ Գործն արագացնելու համար, մասնաժողովի նախագահ Զուրկօվսկին առաջարկել է անհրաժեշտ տեղեկութիւնները հաւաքել տեղի վրա և ոչ գրագրութեան ծուռ ու սխալ ճանապարհով։ Նախագահն այդ նպատակով մօտ օրերս կը մեկնի Երևանի նահանգը։

—

Որովհետև Կովկասի մահմեդական ազգաբնակութիւնը բոլորովին անծանօթ է զեմստվային հաստատութիւնների հետ և գաղափար չունի 1864 թւի զեմստվային օրէնսդրութեան մասին, այդ պատճառով թուրք ինտելլիգենցիան հարց է յարուցել Թիֆլիսում հրաւիրել մահմեդական ղազիների ընդհանուր ժողով։ Բարձր հոգևորականութիւնը պէտք է հրաւիրէ այդ ժողովը, բացատրէ ղազիներին զեմստվային զանազան հարցերը և ապա հրամայէ նրանց տարածելու նոյն բանը գաւառներում։

—

Կանանց բժշկական ինստիտուտն այս ամառ տրված է 1000-ից աւելի խնդիր, որոնցից միայն 200 ին բաւարարութիւն է տրված, իսկ մնացած 800-ի չափ անձերը պէտք է դուրս մնան։ Զբաղմունքների սկիզբը մօտաւորութիւն կայ նշանակելու սեպտեմբերի 15-ին։

—

Առաջիկայ ուսումնական տարվանից Թիֆլիսի հայաշատ Հաւլաբար թաղում բացվում է արական մի պրոգիմնազիա։ Այդ պրոգիմնազիայի ինսպէկտոր նշանակված է ռէալական դպրոցի ուսուցիչ Ե. Ս. Գուլամձէն։ Քաղաքային վարչութիւնն այժմ որոնում է այդ դըպրոցի համար յարմարաւոր շէնութիւն։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել, որ «Մշակի» № 151-ում տպված 78 ր. 65 կ. գումարը նուիրել են «Վօթան» ընկերութեան վարպետները և բանւորները և ոչ «Վօթան» ընկերութիւնը, ինչպէս տպված էր, իսկ Մ. Գարագաշեանցը եղել է միայն ուղարկողը։

—

Պրիբալտեան երկրում խառնակութիւնների պատճառները քննող յանձնաժողովը հասել է այն եզրակացութեան, որ եթէ այդ խառնակութիւնները 8 օրվայ ընթացքում չը վերջանան, այն ժամանակ անհրաժեշտ կը լինի նշանակել գեներալ-նահանգապետ, տալով ամենալայն լիազօրութիւններ։ (Русь)

—

Թիֆլիսի պօստ-հեռագրական շրջանի գլխաւորի օգնական Ն. Ս. Իվանօվը մեկնեց Շուշի։ Հաւանօրէն նա վերջ կը դնէ այնտեղ օրվայ չարիք դարձած մի հարցի՝—պօստ-հեռագրատանը հայերի թէ թուրքերի թաղում լինելու հարցին։

—

Օգոստոսի 6-ին, ճաշից յետոյ ժամը 6-ի մօտերքը, Ալէքսանդրօպօլում, Լօրիս-Մէլիքեան փողոցում, մի երկյարկանի տան մէջ պայթիւն առաջացաւ, որից կործանվեց տան այդ մասն ամբողջապէս։ Այդ մասը վերջին ժամանակները քրէհել և բնակվում էին տանտիրոջն անծանօթ երկու անձեր, որոնք տան հետ միասին օդն են բարձրացել և կտոր-կտոր եղել։ Պայթիւնից յետոյ տան փլատակները քանդելով, գտել են մի դիակ և մի ուրիշ դիակի ոտը, 36 թիթեղէ աման պայթուցիկ նիւթեր, երկու պարկ, թիթեղէ մի արկղ արջասպ և մի լեցուն ատրճանակ։ (Кавказъ)

—

Օգոստոսի 7-ին, կէսօրի մօտերը, Քութայիսի քաղաքային այգում, ուր զբօսնող անհագին հասարակութիւն կար, մի անյայտ անձ ատրճանակը կրակեց Խօդեցկի անունով փոխգնդապետի վրա։ Մինչև որ օֆիցէրը դուրս քաշեց իր ատրճանակը, չարամիտը երկրորդ անգամ կրակեց և մահացու վէրք հասցրեց Խօդեցկուն մէջքից։ Փոխ-գնդապետը հիւանդանոցի ճանապարհին մեռաւ։

—

Ստացանք Ա. Արուշանեանից 1 ր. Անիի աւերակների պեղումի համար, որով ընդամենը ստացել ենք 181 ր.։

—

Ղամարլուից ստացանք հետևեալ հեռագիրը օգոստոսի 9-ին. «Օգոստոսի 5-ի ցերեկվայ ժամը 4-ին Ջուլֆայի երկաթուղու գծերի մօտով անցնող քարտաշները—Արզուման Բաբայեան, Բախշի Ալլահվերդեան, Իշխան Ջաւատեան,—Շիրակ կիսակայանից ոչ—հեռու, թուրքական Կարալակ գիւղի մօտերը անհետ կորան։ Առ այժմ ոստիկանական հսկողութիւններն իզուր են անցել»։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Աշոտ եպիսկոպոս Տախեանի պաշտօնի գլուխ անցնելու առաջին կարգադրութիւնը եղաւ արձակել կօնսիստորիայի ծառայողներին և անդամներին, որոնց սինօդն անցեալ տարի դատի էր ենթարկել և արձակման հրաման ուղարկել։ Գառնակերեան այդ կարգադրութեան դէմ բողոքել էր սինօդին և տակաւին նոր հրաման չէր հետևել այդ մասին։ Սէյիդիշէնից Առաջաձոր գնացող հինգ հայի վրա «Ցեխ-Ջոր» ճանապարհին դարան մտած 12 քօլանի թուրքեր ու քրդեր յարձակվում են և երեքին կոտորում, իսկ երկուսը փախչում են։ Աբրդոն Սարուխանեանի և որդու դիակները մաս-մաս յօշոտել են»...

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

8 օգոստոսի

ԲԵՐԼԻՆ, 8 օգոստոսի։ Անգլիան և Գերմանիան անկեղծ օժանդակում են Ռուզվէլտի ճիգերին խաղաղութեան բանակցութիւնները շարունակելին աջողցնելու. Գերմանիան հեռու է այն մտքից, որ Ռուսաստանին խորհուրդ տայ ընդունել ծանր կամ ստորացուցիչ պայմաններ կամ համոզելու Եապօնիային հրաժարվելու որ և է որոշ պահանջներից։ Նա ցանկանում է միայն, որ բանակցութիւնները շարունակվեն, որպէս զի աջողվի հաշտութիւնը։ Անգլիան նոյնպիսի դերք է բռնել։ Ոչ մի հիմք չը կայ երկմտելու նրա անկեղծութեան մէջ։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 8 օգոստոսի։ Ասում են, որ Ռուզվէլտը առաջարկեց Ռօզէնին այն կէտերը, որոնց վերաբերմամբ Ռուսաստանի և Եապօնիայի մէջ համաձայնութիւնը անհնար է դառնում՝ ներկայացնել միջնորդ դատարանի։

ՓՈՐՏՍՄՈՒՏ, 8 օգոստոսի։ «Նիւ-Եօրկ-Հէրալդի» թղթակիցը հաղորդում է, որ Ռուզվէլտը առաջարկեց ինքն իրան իբր միջնորդ դատարանի գլխաւոր միջնորդ։ «Վօլդ» աւելացնում է, որ Ռօզէնին կօժանդակեն բոլոր չէզոք պետութիւնները։ Մարտէնսը ասում է, որ դրութիւնը չէ փոխվել և նրա կարծիքով այդպէս էլ կը մնայ։ Նա ուզում է յետ դառնալ եկող չորեքշաբթի։

ՄԻՏԱՎԱ, 8 օգոստոսի։ Կուրլանդական նահանգը յայտարարված է զինւորական դրութեան մէջ։ Ժամանակաւոր ընդհանուր-նահանգապետ նշանակված է կորպուսի հրամանատար Բէկման։

ԼՕՆԴՕՆ, 7 օգոստոսի։ «Դէյլի-Տելեգրաֆ»-ը ասում է թէ եապօնական լիազօրները առաջարկել են վերադարձնել Սախալինի կէսը՝ եթէ Ռուսաստանը կը վճարէ հատուցում։ Ռուսները չափազանց զարմացած են այդ առաջարկութեան վրա։

ՊԱՐԻԶ, 9 օգոստոսի։ Քննելով Բարձրագոյն մանիֆեստը, «Տան» լրագիրը ասում է. «Դրանով սահմանված երկրի դրութիւնը, չը նայած բոլոր սահմանափակումներին, ներկայացնում է այնուամենայնիւ յեղաշրջում, որովհետև այժմ ժողովրդին թոյլ է տրվում օրէնքի հիմամբ քննել և վերահսկել Բարձրագոյն իշխանութեան կամքի իրականացման միջոցները նրան ենթակայ օրգաններով, այլ և կարծիք յայտնել բոլոր գոյութիւն ունեցող և ծրագրվող օրէնքների մասին։ «Տանը» ենթադրում է, որ Սվեատօպօլկ-Միրսկու անցողակի լիբերալ կառավարութիւնը մեծ ազդեցութիւն է ունեցել բարենորոգում ներմուծելու վրա, որը այսուհետև ժողովրդի կարծիքին՝ այդ ահարկու գործօնին հնարաւորութիւն կը տայ իր ձայնը բարձրացնել Միապետի առաջ։ Թագաւոր կայսրի արժանիքը, աւելացնում է լրագիրը, կայանում է նրանում, որ նա հասկացաւ եղած ռէժիմի գոյութիւնը շարունակելու անհնարինութիւնը՝ ռուս բանակի պարտութիւնից անմիջապէս յետոյ պատասխանատուութիւնն իր վրա առնող։

ՄՕՍԿՎԱ, 8 օգոստոսի։ Օգոստոսի 9-ին կայանալու է քաղաքային դումայի արտակարգ ժողով, լսելու Բարձրագոյն մանիֆեստը և վճիռ կայացնելու այդ ակտի հրատարակման մասին։—Մօտ օրերս Մօսկվա կը ժամանէ նահանգական ազնուականութեան պարագլուխը, որի գալու հետ կապված է ազնուականութեան արտակարգ ժողով կայացնելու հարցը, Բարձրագոյն մանիֆեստը լսելու համար։ Մի լրագրի հաղորդած այն լուրը, որ քաղաքային դուման արդէն պատրաստութիւններ է տեսնում Պետական Դումայի համար Մօսկվայում պատգամաւորներ ընտրելու, անհիմն է։ Ուպրաւան այդ առիթով դեռ ոչ մի խորհրդակցութիւն չէ ունեցել։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 8 օգոստոսի։ Թիւրքական ցենզուրան արգելեց լրագիրներին յօդուածներ գրել Պետական Դումայի մասին. Թոյլ չը տուեց նոյն իսկ այդ մասին հեռագիրները զետեղել։ Սակայն լուրը արագ տարածվեց քաղաքում և երիտասարդ թիւրքերը նախանձվում են ռուսներին, որոնք աւելի ազատ են այժմ քան իրանք։

9 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հրատարակված են Բարձրագոյն Անուանական ուկազներ հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրի օգնականի պաշտօն հաստատելու, Կուրլանդական նահանգը զինւորական վիճակի մէջ դնելու և Սենատում ծովային-զինւորական գլխաւոր պրօկուրօր Վինօգրադովի ներկայ լինելու մասին։—Նշանակված են—բարօն Ռաուշ-Ֆօն-Տրաուբէնբէրգը Թիֆլիսի նահանգապետ, Ջրային ճանապարհների և խճուղիների վարչութեան գլխաւոր Իվանիցկին՝ հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրի օգնական։

ՓՈՐՏՍՄՈՒՏ, 9 օգոստոսի։ Այն լուրերը, որ իբր թէ այն յօդուածները, որոնց մասին համաձայնութիւն չէ կայացել՝ ենթարկվելու են Հաագայի կօնֆէրէնցիայի քննութեանը, հերքվում են։ Ենթադրում են, որ նիստերն այսօր էլ կը յետաձգվեն, որպէս զի լիազօրները ժամանակ ունենան իրանց կառավարութիւններից հրահանգներ ստանալու։

ՀՌՕՄ, 9 օգոստոսի. Իտալական զինւորական շրջաններում զօրեղ յուզում է տիրում այն միջոցների առիթով, որ ձեռք է առել Աւստրիան ապահովելու համար իր իտալական սահմանները։—Տրիէստում եռանդով կառուցվում են 13 հակատականներ։

ԼՕՆԴՕՆ, 8 օգոստոսի։ Հաստատ տեղեկութիւններ չը կան ոչ այն մասին, որ Անգլիան խորհուրդ է տալիս խաղաղութիւն կնքելու, ոչ էլ այն առիթով, որ նա Եապօնիային դըրդում է պատերազմը շարունակելու։ Այդ մա-

սին լրագիրներում տպվող բոլոր լուրերը սպեկուլեացիայի նպատակ ունեն։ Անգլիան խիստ զգոյշ է մնում և ամեն քայլերից, որոնք կարող են ճնշում գործ դնել իր դաշնակից Եապոնիայի վրա, և ոչ էլ նա կարող է ձայն տալ Պետերբուրգում, երբ Եապոնիայի դաշնակից։ Սակայն, ինչպէս ասում է Պորտսմուտի եապօնական լիազօրներից մէկը, միակ վայրը, ուր կարելի է ճնշում գործ դնել՝ դա Պետերբուրգն է և ոչ Տօկիօն։—Ի հարկէ դեռ ոչինչ լուր չը կայ, թէ ինչ կարող է ձեռնարկած լինել Էդուարդ Թագաւորը Մարիէնբադում։ Անգլիայի շահերին հակառակ կը լինէր այժմ դրդել Եապօնիային պատերազմը շարունակել, որովհետև Վիտտէն արդէն ընդունել է այն ամենը, ինչ որ ցանկանում էր Անգլիան —այսինքն Մանջուրիան պատարկել և մէջազգային առևտրի համար ազատ թողնել նրան։

ՊՈՐՏՍՄՈՒՏ, 8 օգոստոսի։ Ռուս լիազօրները գեներալ Լինեվիչից մի հեռագիր ստացան, որի մէջ խնդրում է նա խաղաղութեան դաշն կապել։

ՊՈՐՏՍՄՈՒՏ, 8 օգոստոսի։ Ռուսական միսիայի անդամներից մէկն ասեց. «Մենք անկեղծ շնորհակալ ենք նախագահ Րուզվէլտից, սակայն այդ բանը հազիւ թէ փոխէ իրերի դրութիւնը։ Եապօնացիները, հարկադրված իրանց ֆինանսական դրութիւնից, պահանջում են փամների հատուցումն, մի բան, որ մենք մերժում ենք։ Երեքշաբթի օրը նշանակված նիստը շատ կարելի է կը յետաձգվի, որովհետև եապօնական պատասխանագրութիւնը պատրաստ չէ։ Ռուսական միսիան հեռագիր ստացաւ պատերազմական բեմի վրա գտնվող գեներալներից, որով խնդրում են չը կնքել անշահաւէտ խաղաղութիւն, որովհետև զօրաբանակը հաւատացած է յաղթութեան մէջ։

ՉԻԿԱԳՕ, 8 օգոստոսի։ Ենթադրութիւն կայ Սախալինը դնել Միացեալ-Նահանգների հովանաւորութեան տակ։ Այդ հարցը իբր թէ քննվում էր Րուզվէլտի, Րօզէնի և Կանէկօի միջև։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 8 օգոստոսի։ Վիտտէն ասեց իր հետ խօսակցող ժուռնալիստին, որ մնացածին են միջնորդութեան վերաբերեալ բոլոր լուրերը։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 8 օգոստոսի։ Րուզվէլտի խորհրդակցութիւնը Կանէկօի հետ տևեց 45 րոպէ։ Կանէկօ յայտնեց, որ երեքշաբթի հարցը երևի կը պարզվի։

ՕՅՍՏԷՐԲԷՅ, 8 օգոստոսի։ Արժանահաւատ լուրերի համեմատ, Րուզվէլտ բանակցեց միկադօի հետ և այժմ հեռագրի է սպասում Պետերբուրգից։

ՏՕԿԻՕ, 8 օգոստոսի։ Այստեղ դեռ հաւատացած են, որ խաղաղութիւն կը լինի։ Երէկ Կատցուրա և Ինուէ խորհրդակցում էին։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 8 օգոստոսի։ Անգլիան և Գերմանիան համոզեցին Վայվուպուին Տեանցզինից մինչև Ինկեանգ երկաթուղու վերաբերեալ համաձայնութեան նախագիծը։ Չինաստանը աշխատում է ոչնչացնել կօնցէսիան, որովհետև ինքն է ցանկանում կառուցանել երկաթուղին, բայց գերմանական և անգլիական դեսպանները դիմադրում են դրան։

ԼՕՆԴՕՆ, 8 օգոստոսի։ Լրագիրները սպասում են, որ կօնֆէրենցիայի ապարդիւն վախճանին։ Եապօնական միսիայի մի անդամը ասել է «Թայմսի» թղթակցին, որ խաղաղութեան հարցում դիջումները կառազացնեն Տօկիօի կաբինէտի անկումը. Կօմուրան արդէն աւելի է արել քան պէտք էր անել, յայտարարելով, որ Ռուսաստանը կարող է յետ գնել Սախալինի կէսը, վճարելով եապօնական պատերազմական ծախքերը։

ԼՕՆԴՕՆ, 9 օգոստոսի։ Հաւաստացնում են, որ հնդկական բանակն ուղարկված նոր թընդանօթները յետ կուղարկվեն, որովհետև անբաւարար են։ Այդ լուրն անգլիական և հնդկական շրջաններում զօրեղ յուզում առաջացրեց։

ՓԱՐԻԶ, 8 օգոստոսի։ Կարող ենք հաստատապէս ասել, որ Ֆրանսիան չէ օգնել Րուզվէլտին խաղաղութեան բանակցութիւնների հարցի համար միջնորդութեան գործում։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով. իսկ Թիֆլիսինը 58 րոպէ կամ մի ժամ աւելի ուշ պէտք է հաշւել).

	Փոստ.	Մարդ.	Արագ.	Ապր.
Բագուից դուրս գալը	4.33	12.38	1.18	5.10
Թիֆլիս հասնելը	10.43 առ.	5.51	2.22	11.10
Թիֆլիսից դուրս գալը	11.28	6.39	10...	6.58
(Թիֆլիսի ժամանակով)	12.26	7.37	10.58	7.48
Բաթում հասնելը	12.31	7. 8	8.16	12.42
Բաթումից դուրս գալը	5.55	10. 9	9.33	
Թիֆլիս հասնելը	6.29	10.33	7.39	
Թիֆլիսից դուրս գալը	7.29	11.13	4.59	
(Թիֆլիսի ժամանակով)	8.27	12.11	5.57	
Բագու հասնելը	1.—	4.59	5.46	
Երևանից դուրս գալը	12.25			9.40
Կարսից » »	4.12			1.17
Ալէքսանդրօպօլ »	7.50			5.26
Թիֆլիս հասնելը »	5.24 առ.			3.28
Թիֆլիսից դուրս գալը	11.50 գիշ.			2.50
(Թիֆլիսի ժամանակով	42.48 գիշ.			3.48 ց.
Ալէքսանդրօպ. » »	10.50			2.44
Կարս հասնելը	2.20			6. առ.
Թիֆլիս »	4.48			8.52

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի. ներքին և նեարդային
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ վերաբուժութիւն։
Ձ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.
Կ. Ի. ԳՉԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ա. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½-2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ի. Գ. ԱԲԵԱՆՑ—7—8 ժ. ներքին հիւանդ.
Գ. Ա. ԱՐԴԱՋԻԱՆԻ. Կատարում է միկրօ-քիմիական և բակտերօլօգիական հետազօտութիւններ։
Օ. Ա. ԱՌՎԱՆԻՏԱԿԻ—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մօրթամարզ. դիմել 11—1 ժ..
Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցում ընդունվում են և գիշերօթիկ հիւանդներ։
Հիւանդանոցի կառավարիչ՝ Բժ. Կ. Ի.

Լոյս տեսաւ
ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐՕՆԻ
I տարի
Աշակերտների յարմարութեան համար
ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱԳՐՔՈՎ
Դիմել՝ Ставрополь (Кавказскій) священику Сааку Теръ Оваинисянцъ. (ո.կ.ե.հ.) 2—4

Մամուլի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնի
Ե. ՖՐԱՆԳԵԱՆԻ
ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ
Բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է
«ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ»-Ը իր մէջ պարունակում է մի շարք յօդուածներ, 30-ի չափ նկարներ և բաղկացած է մօտ 300 էջից (մեծադիր)։
Բաժանորդագրութիւնը ընդունվում է 1. Թիֆլիսում՝ հեղինակի մօտ—«Հերմէս» տպարանում, 2. Ալէքսանդրօպօլում՝ պ. Աւ. Իսահակեանի մօտ, 3. Բաթումում՝ պ. Սողոմոն Յարութիւնեանի մօտ, 4. Րօստովում՝ պ. Զաքար Ռուստամեանի մօտ (Садовая № 174), 5. Երևանում՝ պ. Սարգիս Օհանջանեանի մօտ, 6. Նոր-Նախիջևանում՝ օրիորդ Գայեանէ Սըրմաքէշեանի մօտ, 7. պ. Ջհանգիր Մէլիք-Միրզայեանի մօտ, 8. Սալմաստում՝ օրիորդ Սաթենիկ Բայաթեանի մօտ (Պարսկաստան), 9. Ուրմիում՝ պ. Սենեքերիմ Տէր-Յակոբեանի մօտ, 10. Ամերիկայում՝ «Հայրենիքի» խմբագրատանը (Բօստօն), 11. Բուլղարիայում՝ «Շարժումի» խմբագրատանը (Վառնա), 12. Եգիպտոսում՝ դոկտոր Կ. Փաշայեանի մօտ (Ալէքսանդրիա)։
Յատուկ խնդրում ենք, որ յարգելի գործակալները աշխատեն մինչև օգոստոսի վերջերը անպատճառ մեզ հասցնեն բաժանորդների հասցէները և դրամը, որպէս զի հնարաւորութիւն ունենանք ճիշդ ժամանակին ղրկել գրքերը։ Առանձին բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում։
Բաժանորդագինն է Ռուսաստանում 1 ր. 50 կ. Պարսկաստանում մէկ թուման. արտաս. 5 ֆր.

Պահանջեցէք ամեն տեղ «ՕԴՕԲՐԻՆ», Միայն Միխայի Լեբեդևի «Этикетъ утвержденъ прав.» մակագրութիւնով։

Գլխաւոր պահեստատեղին դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում։
10, 20,30 24—36

ԹԱՒՐԻԶԻ
Լիլաւա թաղի երկսեռ դպրոցի համար հարկաւոր են ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ և ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻՆԵՐ հետևեալ առարկաների համար՝ բնագիտութիւն, մաթեմատիկա, պատմութիւն և ռուսաց լեզու։ Դիմել Յար. Մելիքեանին, «Մշակի» խմբագրութիւն։ (ա. օ.) 1—3

Լոյս տեսաւ Գ. ԳԱՅՖԷՃԵԱՆԻ
ԼԱՑՈՂ ԱՇՈՒՂԸ
Տանկահայերի կեանքից մի ուրուագիծ
Գինն է 10 կօպէկ
Դիմել՝ Ахалцыхъ Перчу Кайфаджяну. 1—4

Թարգմանված է և շուտով տպագրութեան կը յանձնվի Կ. ԿԱՈՒՑԿՈՒ
«ԷՐՖՈՒՐՏԻ ԾՐԱԳԻՐԸ»
հեղինակի առաջաբանով հայերէն թարգմանութեան համար։
1—5 Բ. Իշխանեան

Արդէն թարգմանվում և փոխադրվում են Гольденбергъ և Вишневскій ժողոված Թուաբանական խնդիրների դասագրքերը հայոց դպրոցների համար։ (ա. օ) 4-5

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
Սօֆիա Ի. Գէլբօրտ-Լօկշ
Տեղափոխվել է Կադետչէյսկի փողոց № 7, տուն էշխ. Թումանօվայի, Ալէքսանդրեան այգու դիմացը։ (կ.ե.հ.) 27—100

ВЪ ЦЕНТРАЛЬНОЙ КНИЖНОЙ ТАРГОВЛѢ
поступили въ продажу новыя книги.
Джаваховъ И. К. Изслѣдованіе о государственнымъ строѣ древней Грузіи и древней Арменіи, С.-Пб-, 1905 ц. 1 р. 35 к. пр. 25 к.
Мироніевъ М. А. О положеніи Русскихъ инородцевъ С.-Пб. ц. 2 р. пер. 40 к.
Ромоновскій В. Е. Государственныя учрежденія древней и новой Россіи изд., 2 исправленное и значительно дополненное, Т. 1905, ц. 2 р. пер. 40 к., его же Очерки изъ исторіи Грузіи, Т. 1902 ц. 3 р. пер. 40 к.
Чалхушіанъ. Армянскій вопросъ въ Россіи ц. 10 к. пер. 9 к. (չ. մ. ս. 1-ը)

Հարկաւոր է գրասենեակի համար հայ օրիորդ կամ վրացի հայախօս իմանալ լաւ գրել և կարդալ հայերէն և ռուսերէն լեզուներով, կամ այրի կին-երիտասարդ։ Դիմել Դվօրցօվաեայ փողոց, Վիկտօրիա հիւրանոց № 17. 2—2

Թիֆլիսի առաջին արական պրօգիմնազիա
(Կուկիա, Կսենիեվսկայա փող., Բաժօյեանի տուն)
Հարցաքննութիւններ պրօգիմնազիայի պատրաստական և առաջին դասարանները մտնելու համար կը կատարվեն օգոստոսի 25, 26 և 27-ին։ Ընդունելութեան խնդիրներն առ ժամանակ ընդունվում են Թիֆլիսի երկրորդ արական գիմնազիայի դիւանում պրօգիմնազիայի տեսչի անունով։ (չ. ո.) 1—2

ԼՅՈՍ ՏԵՍԱՒ «ՄՈՒՐՃ» ԱՄՍԱԳՐԻ № 8-րդը.—ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. Ճանապարհորդութիւն Թիւրքաց քիւրդիստ., (Վանից—Շէմդինան) Կ—ցիի, 2. Ռ. Պատկանեանի նամակները, 3. Դէպի Անի, Ա. Աճառեանի, 4. Փիլիսոփայ-սոցիոլոգ, Միք. Յովհաննիսեանի, 5. Թիւրքիայի ֆինանսները, Ռուբէն Բերբերեանի, 6. Ընտրական սկզբունքը հայ եկեղեցու պատմական կեանքում, Ա. փ. Ղլտճեանի, 7. Կեանքի անիւը, (քաղուածք մի յիշատակարանից) Տիկ. Եկ. Բահաթուրի, 8. Դու յոգնած ես, ոտանաւոր Հայկունիի, 9. Նամակներ Թիւրքիայից, Շաքէի, 10 Օբերլէնները, վէպ Րընէ Բազէնի, 11. Թուրք մամուլը. Տ. Զաւէնի, 12. Ասպինվալի փարոսի պահապանը, Հենրիկ Սենկևիչի թարգմ. Առոմ., 13. Քննադատութիւն և մատենախօսութիւն.—1) Լեոն Ծանսանեան «Զարարիա Զագեցու օրերը».—2) Հ. Ս. Էփրիկեան «Պատկերազարդ բնաշխարհիկ բառարան».—3) Гр. Чалхушьянъ Армянскій вопросъ и армянскіе погромы».—4) Գ. Ա. Օսիպով. «Մի ամիս Կ. Պոլսում».—5) Ն. Ա. Ազբելով «Կանանց հարցը Եապօնիայում»—6) Խաչատուր աբեղայ Ջուղայեցւոյ Պատմութիւն պարսից»։ 14. Նոր ստացուած գրքեր։

15. Ներքին տեսութիւն.—Տեղեկութիւններ գաւառներից.—Րեֆորմների խոչընդոտները.—Փոխարքայի նամակը Կով. ուս. շրջ. հոգաբ.—Մուսուլմանների կրթութեան առիթով.—Ջեմստվօն և ցանկալի կորեկտիւներ.—Ա. Հ. Կաթողիկոսը Փոխարքայի մօտ.—Հայոց դպրոցների և կալուածների վերադարձումը.—Փոխարքայի կոչը և յայտարարութիւնը.—Կաբինէ բռնցատութիւն.—Պրինց Նապոլէօնի կոչը.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն Թիֆլիսում մի դաւադրութեան մասին.—Օգոստոսի 1-ի Բարձրագոյն Ուկազը։

16. Արտաքին տեսութիւն.—Ռուս ճապոնական պատերազմը.—Խաղաղութեան կոնֆերենցիան.—Գերմանիայի միտումները Թիւրքիայում.—Խորս գիւղի դէպքը.—Սուլթանին սպանելու փորձը։ 17. Խմբագրութեան կողմից, 18. Յայտարարութիւններ, 19. Յաւելուած. Ջէյմս Մորիէր՝ «Հաջի Բաբան Անգլիայում», վէպ պարսկ. կեանքից, թարգմ. անգլ. Մ. Կարապետեան։ 65—112։

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Երկու սեռի անձանց համար
(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова)
Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական, եւ առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։
Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։ Ուսումն սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։
Կուրսերի կանօնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А.И. Теръ-Каспарову. (չ. կ.) 12—30

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
(Тифлисъ, Сололакъ, Лермонтовская ул. № 9)
Առևտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։
Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն. 2) Առևտրական թուաբանութիւն. 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային). 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Առևտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։
Չրի ուսուցումն ցանկացողներին գրող մեքենայի վրա։ Պարապմունքները կուրսերում լինում են ամեն օր։
Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից։ ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 12-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնովի տանը № 9, Սերգիեվսկայա և Լերմօնտօվսկայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը և կանօնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքցիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу. (կ. չ.) 8—25

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 9-10 августа 1905 г.
Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» ընկ.
Электропечатня типографскаго Т—ва „Гермесъ". Мад. ул. № 15